

Boekbesprekingen

Een bouwmeester in beeld

Over architect Willem Marinus Dudok (1884-1974) zijn veel boeken geschreven, en het bij uitgeverij Elmar verschenen *Dudok, Een bouwmeester in beeld* zal zeker niet het laatste zijn. Bij elke nieuwe publicatie luidt dan ook de vraag: wat voegt het toe aan alles wat we al over hem gelezen en van hem gezien hebben?

Architectuurhistorica Sophie van Ginneken en cultuurhistorica Willemijn van Helbergen hebben een verdienstelijke poging gedaan om alle – bekend én minder bekend – nog bestaande werken van Dudok in beeld te brengen. Zij werden daarbij ondersteund door MaartenJan Hoekstra, onderzoeker en docent aan de bouwkundefaculteit van de TU Delft.

Na een inleiding over leven en loopbaan van de architect, wordt zijn werk over drie hoofdstukken verdeeld: Dudok in Hilversum, buiten Hilversum en in het buitenland. Tot besluit is er een beknopt maar nuttig chronologisch overzicht van zijn werken.

Uiteraard ontbeert het boek de rijkdom aan inmiddels verdwenen gebouwen en de vele niet uitgevoerde ontwerpen. Maar de fraaie foto's – zo te zien genomen op een zonnige zondagochtend – van de ervaren interieur- en architectuurfotograaf Michel Claus maken heel veel goed. Voor geïnteresseerde Hilversummers is het verder de moeite waard om de 'onbekendere' erfenis van Dudok te zien. Zoals de Hollandsche Algemene Verzekeringsbank in Schiedam en het gebouw van het Leids Dagblad (samen met J.J.P. Oud).

De 'buitenlandse' afdeling is, helaas voor de liefhebber, noodgedwongen beperkt. Het bevat slechts het Paviljoen Néerlandais in Parijs. Het gebouw verkeert volgens de schrijvers in een verwaarloosde en 'vervalde' staat. 'Als kostbaar Nederlands erfgoed verdient het alle aandacht en geld voor grondig onderhoud.' Waarvan akte.

EdP

Sophie van Ginneken en Willemijn van Helbergen, met bijdragen van MaartenJan Hoekstra (red.), *Dudok; Een bouwmeester in beeld*, Uitgeverij Elmar, Rijswijk 2005, 120 blz., prijs €14,99.

De 's-Gravelandseweg, zijn bewoners en zijn geschiedschrijvers

Een Kloek Boek, dat is wel het minste dat je kan zeggen over *De 's-Gravelandseweg en zijn bewoners*. Er is dan ook lang genoeg aan gewerkt. Al twintig jaar geleden begon Willem Engel met het verzamelen van 'petite histoire' over wat Lodewijk van Deyssel ooit omschreef als *de mooiste weg van Nederland*. Lodewijk was natuurlijk bevooroordeeld, want de mééste mensen vinden de straat waar ze hun kinderjaren doorbrachten nu eenmaal de mooiste. Maar dat neemt niet weg dat de 's-Gravelandseweg een eerbiedwaardige geschiedenis kent en zoal niet de mooiste, dan in vele opzichten in ieder geval de belangrijkste weg van Hilversum is.

Willem Engel, geschiedvorser *con amore*, verzamelde jarenlang groen en rijp feitenmateriaal over deze mooie weg. Daarbij werd duidelijk hoe de geschiedenis van de weg (en zijn bewoners) verweven is met die van Hilversum. Vele bekende bewoners speelden een rol in de ontwikkeling van Hilversum. Engel verzamelde maar door, maar tot een compilatie tot een boek kwam het niet. Wel vormde zijn materiaal een belangrijke bron voor de samenstelling van een tentoonstelling in het toenmalige Goois Museum in 1999, maar door zijn afnemende gezondheid werd het voor Engel steeds moeilijker het boek af te ronden.

Daarop nam onze oud-redacteur Bram van der Schuyt in 2002 de nobele taak op zich het manuscript te corrigeren, waar nodig aan te vullen en uitgavegereed te maken. Dat dit niet een klusje was dat je op een verloren zondagnamiddag even afdoet, moge duidelijk zijn, en hij riep de hulp in van een groep leden van "Albertus Perk", in de wandelgangen "De Engelen" genaamd. En zelfs deze groep ging bijna ten onder aan het grote aantal huizen, de veelheid van informatie en het zoeken naar de waarheid. Twee jaar jang hebben zij alle informatie van Willem Engel op zijn merites beoordeeld, veel archiefonderzoek gedaan en navraag

gedaan bij (nazaten van) oud-bewoners van de huizen, winkels en landgoederen aan de 's-Gravelandseweg. Daarbij kon een deel van de verhalen van Engel naar het rijk der fabelen worden verwezen, maar – gelukkig – kwamen er ook veel nieuwe feiten en verhalen boven water. Niet zonder gevoel voor humor citeert het 'schrijverscollectief' de Russische schrijver Konstantin Paustovskij (1892-1968): *Op een paar lokale geschiedschrijvers na geeft niemand zich de moeite om de geschiedenis van een oud huis na te pluizen en er wordt gewoonlijk wat neergekeken op degenen die het wel doen. Men beschouwt hen als ongevaarlijke zonderlingen terwijl ze toch stukje bij beetje onze geschiedenis en tradities bijengaren en liefde voor ons land opwekken. Zonderling of niet, met veel engelengeduld, en vooral ook doorzettingsvermogen, heeft de onderzoeksgroep een belangrijke bijdrage geleverd aan de geschiedschrijving van Hilversum.*

Het boek bevat een weelde aan gegevens. Van ieder huis wisten De Engelen te achterhalen wie er gewoond hebben (tot op de dag van vandaag!), wat ze deden en hoe ze er leefden. Daarbij ontplooit zich een grote hoeveelheid *couleur locale*: zo treffen we tandarts Jansma die – het kwam in *Eigen Perk* 2003-1 aan de orde – zich fel verzette tegen de fluoridering van het drinkwater, en daar ook een boek over schreef. En op nummer 89C (ik prik maar even een bladzijde) woonde enige tijd oorlogsmisdadiger Pieter Menten. In het pand ernaast was Bob van Uchelen (kleinzoon van de predikant van die naam, vanaf 1904 in de pastorie op de hoek van de Oude Torenstraat) gehuisvest. Deze Bob liet zijn huis uitbreiden omdat hij niet alleen meer kantooruimte, maar ook meer ruimte voor zijn enorme verzameling bijzondere wijnen nodig had. Heerlijk, zo'n man. Maar hij stond dan ook bekend als een van de grootste verzamelaars van oude wijnen in Nederland. Het zal duidelijk zijn: op de 's-Gravelandseweg moet het Zwitserleven-gevoel zo ongeveer uitgevonden zijn. Tussen 1993 en 2000 was in dit huis het Instituut Butterfly gevestigd, voor integrale gezondheidszorg, waaronder moderne acupunctuur, homeopathie, ozontherapie en verscheidene andere geneeswijzen.

Ook het wel en wee van de huizen zelf werd gedocumenteerd: van de bouw, via verbouw, tot sloop en herbouw, we komen het allemaal te weten. De functies van de huizen zijn ook zeer divers; de 's-Gravelandse-

weg herbergde naast kapitale villa's niet alleen scholen (zelfs een fietsschool), maar ook arbeidershuisjes, tolhuisjes, winkels, garagebedrijven, stalhouderijen, banken, bibliotheken, notarissen, kantoren, studio's, sociëteiten en uitzendbureau's (om maar eens een kleine greep te doen). Het boek is daarmee een ruim 400 bladzijden dikke schatkist van feiten en feitjes geworden, waarin de lezer telkens weer wat nieuws ontdekt. Apart dienen de prachtige foto's vermeld te worden, vaak afkomstig uit particuliere collecties van (nakomelingen van) oud-bewoners, wat het boek extra waardevol maakt.

Met dit boek is de geschiedenis van de 's-Gravelandseweg (en ver daarbuiten), alsmede zijn bewoners op unieke wijze geregistreerd en gedocumenteerd. Het heeft een hoop vrije tijd en inzet van Bram van der Schuyt en zijn team van Engelen gevraagd, maar dan heb je ook wat! Aarzel dus niet dit boek aan te schaffen, want het staat garant voor vele uren leesplezier. Het is een bijzonder boek, en dat is het.

EJP

De 's-Gravelandseweg en zijn bewoners. Concept W.I. Engel, redactie Bram van der Schuyt en Ineke de Ronde, onderzoek Ineke van Bergen-te Nuijl, Lilian du Bois, Maarten Bertrams, Willem Percy Poolman en Ineke de Ronde. Gebonden, 416 blz. Hilversum, Verloren, 2005. ISBN 90-6550-832-5, prijs €35,-